Чурапчыга күн тахсар !

САҤА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

12+

2014 сыл
От ыйын
8
күнэ
оптуорунньук
№ 101
(10920)

УЛУУС ДЬАҺАЛТАТЫТТАН СОНУННАР

Ааспыт нэдиэлэҕэ төгүрүччү кыайыы ситиһиллэннибит. Ол курдук, от ыйын 5 күнүгэр ыытыллыбыт СР Правительствотын председателин бириһиэмигэр үгэскэ кубулуйбут Дерби сүүрдүүтүгэр В.Д. Макаров ата Түскүл Кимиал оҕото иннийи күөнүгэ тахсан үөрүү үгүс. Эмиэ бу күннэргэ куорака Сайсары күөлүгэ ыытыллыбыт республикатааҕы тыһыан устуу күрэҕэр В. Степанов салайааччылаах Чурапчы хамаандата кыайыылааҕынан тахсыта.

От ыйын 4-6 күннэригэр Мыҥдаҕайы Күөх Хочо сиригэр ыытыллыбыт республикатааҕы ынчат "От-шоу" күрэх икки күннээх үлэтигэр-көрүүгэр биһиги ыччаттарбыт кыайыы кынаттанан, кубоғы илдьэ кэлбиттэрэ үөрүүнү эсэ үрдүттэ.

От ыйын 4 күнүгэр улуус баһылыга А.Т. Ноговицын дьаһалта дьиэтин аактабай саалатыгар туйгун үөрэхтээхтэри чиэстээтэ. Барыта 22 туйгун үөрэхтээх, актыыбынай хамсаныылаах, ой-санаа өттүнэн сиппит-хоппут оҕолоро эрэдэ тыл бастыыга этиилиннэ. Мэктиэ плакеткалар, Саха сирин атлаһа туттарыллыына. Үс бастыыг общественник үөрэнээччитэ улуус дьаһалтата планшет бэлэхтээбитэ эбэҕи этэр.

Бу күн улууска саҥалыы хайысхалаахтык үлэлиэн эрэр А.А. Захаров салайааччылаах Общественнай сүбэ чилиэннэрэ уочараттаах көрсүһүүлэрэ буолла. Манна улуус баһылыга агардас эрэдэ эрэ тылынан буолбакка, бу үлэ инникитин хайдах сайдан иһиэҕин, общественнай тэрилтэ дьоҥҥо-сэргэҕэ оҥорор туһата баар буолуохтааҕар тохтооту. Кэпсэтии кэмигэр Чыаппара нэһилиэгин үлэтэ-хамнаһа, общественнай хамсааһына (сал. Е. Попова) холобуруннан турда.

Нэдиэлэ чэрчитинэн ыытыллар үгүс муһыахтар, сүбэлэһиилэр, хайаатар да туһаны уонна кэмнҥ дьоҥҥо-сэргэҕэ аҕалыахтаах диэн ойдобулунэн күн бүгүн үлэлии-хамсыы олорор. Ол курдук, улуус баһылыга Ис дьыала отделын кыттэ бэрээдэк бопуруоһугар кэпсэтиигин, биир санааҕа кэлиитин түмүгүнэн сэлиэнньэбит киниигэр "Безопасный город" бырайыакка олоҕуран, видеокамералар туруорулаллара быһаарылынна. Элбох камера холбонон үлэлиир, ол эбэтэр итирик туруктаах суоппардар, буруйу оҥорооччулар быһа Ис дьыала отделыгар кэтэ олороллорун курдук операция оҥоһуллар. Бу сыаналаах камералар үбүлэннилэрин улуус дьаһалтата уйуммут буоллаҕына, үлэ сүрүн хонтуруолун полиция үлэһиттэригэр эрэнэрбит саарбахтаммат.

Надежда БОРИСОВА

Улууска – бу күннэргэ

Кыһыл лиэнтэ быһыллыыта.

САҤА ДЬИЭ САЙДЫЫНЫ САЛАЙЫА

Бу ый 5 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтин киһи бэйэр киниигэр "Маарыкчаан" ПО саҥа офис дьиэтэ үлэҕэ киирэн аһыллыына.

Саҥа кабинеттарга.

Саҥа офис буолбут тутуу сэлиэнньэ биир үчүгэй киин миэстэтигэр турарынан, иннигэр күөх зоналааҕынан, күрүөтэ - хаһаата туппсаҕайынан, тас көстүүтэ аныгылыы моһуоннааҕынан киһиэхэ кэрэхсэтэр, хараххa бырaҕыллар буолбут. Коллектив сырдык ыра санаа олоҕостон туттарбыта ис, тас оҥоһуутугар бэлиэтэнэр. Бу улахан ситиһиитэн кынаттанан тэрилтэ сайдыа, коллектива эсэ турутуран үлэлиэ турдаҕа.

Саҥа дьиэ аһыллыытын үөрүүлээх түгэнигэр бэтэрээннэр уонна улуус дьаһалтата, тэрилтэлэр салайааччылара кэлэн коллективы эҕэрдэлээн тыл эттилэр, ис сүрэхтэриттэн баҕа уунуулар. Саҥа дьиэҕэ киирии сиэрин – түсүмүн, алгыһын Валерий Петрович уонна Мария Андреевна Герасимовтар тэрийэн ыыттылар. Улуус баһылыга Андрей Тимофеевич Ноговицын кыһыл лиэнтэ быһаары туран "Маарыкчаан" ПО коллективыгар дьыалаҕа бэриниилэрин, дьаныардаахтык үлэлииллэрин, улуустарын туһугар кыһамньыларын уураалларын иһин истинник махтанна. Кини улуус дьаһалтатын үрдүкү наҕараадатынан "За заслуги перед районом" диэн түөскэ кэтиллэр мэҥэ бэлиэни Төлөй маҕаһыыныгар өр сылларга таһаарыылаахтык үлэлээн кэлбит Евдокия Егоровна Максимоваҕа уонна "Маарыкчаан" ПО председателигэр Григорий Викторович Смирниковка туттарда.

Андрей Тимофеевич коллективка эсэ да таһаарыылаах үлэни уонна дьоммут - сэргэбит туһугар саҥаны, кэлбүүстээҕи киллэрэн тыа сиригэр олохтут таһыма үрдүүрүгэр улахан кылааты киллэрсэллэригэр туһаайан баҕа санаатын анаата. Кини "Маарыкчаан" ПО саҥа дьиэтэ аныгылыы оҥоһуллубутун сэргэтэ, атын тэрилтэлэргэ холобур ыларга туһаайда. Салгыы кыһыл лиэнтэ быһыллан үөрүүлээх дьаһал кыттыылаахтара офис хосторунан кэрийэн улууспут биир туттаах тэрилтэтин сирэй салайа олорор специалистарын кытта кэпсэттилэр.

Улуус баһылыгы Евдокия Даниловна Лазарева, Фаина Ивановна Попова курдук өр сылларга үлэлээн кэлбит уопуттаах дьону кытта көрсөн саҥа кабинеттарын көрдө. Элбох саҥа эдэр специалистар кэлэн үлэлии - хамсыы сыдьдалларын кэрэхсии бэлиэтээтэ. Эдэр дьоҥҥо туһаайан үлэлэригэр ситиһиилэри баҕарда. Билиҥҥи 1С Бухгалтерия 8 версиятын курдук аныгылыы компьютернай программаларга киирэн үлэлээн эриллэрин ситиһиинэн бэлиэтээтэ. Холобур, саҥа офис киин компьютерыгар улуус маҕаһыыннарын отчуота тута күнүнэн, чааһынан киирэн кэстэ турара инники үлэҕэ туһалаах эрэ буоллаҕа. Салайар аппараат мобильнай буолуута, табаар тиэйиитэ, таһыыта, атыыга барбытын отчуота күннүнэн киирэн ырытыыга турара билиҥҥи ырыынак кытаанах кэмин туһалаах ирдэбиллэнэ турдаҕа.

"Маарыкчаан" ПО председателэ Григорий Викторович Смирников офис тутуута соҕотох хаачыстыбанан, кэмигэр туттуллан бүппүтүн этэ. Саҥа дьиэҕэ киирии дьон үлэҕэ – хамнаска саҥалыы эрчимнээхэн үлэлиэхтэрин, коллектив оннo бэлэм диэн эрэннэрдэ.

Улахан тэрилтэлэрбит сайдыы суолугар бигэтик киирэн истэхтэрин айы улуус туһанара элбох буоллаҕа. Онон "Маарыкчаан" ПО курдук улахан, байаэлэрин дьыалаларын толору баһылаабыт, үлэҕэ үрдүк бэрииллээхтик уонна эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһар коллектив туруу үлэһиттэригэр иттии - истиҥ эҕэрдэ буоллун. Саҥа сайдыы саҕахтара арыллан ситиһиилэргит үксээтин. Дьоҥҥут - сэргэҕит туһа диэн үлэбит куруук үтүө түмүктэрдээх, кэскиллээх буола турдун.

Афанасий ЗАХАРОВ

СР нөруоттарын 6-с спортивнай оонньууларын көрсө

А.Т. Ноговицын ситиһиилэри баҕарар.

От ыйын 5-6 күннэригэр Чурапчыбыт сүүмэрдэммит хамаандатын Намҥа буолар спортивнай оонньууларга атаарыы тэрээһиннэрэ ыытыллыбыттара.

Ол курдук, от ыйын 5 күнүгэр улуус волейбол федерацията волейболистарбытын түмэн, саҥа формалары биэрдэ. Оттон от ыйын 6 күнүгэр Маҕрайы алааһыгар атаарыы сиэрэ-туома буолла. Алгысчыт күрэхтэһээччилэрбитигэр кыайыыны-хотууну, ситиһиини көрдөстө. Ол кэннэ Чурапчыбыт сириттэн-уотуттан сүгүөхтэрэллэр олорон, күүс-уох, сэниэ эбиниилэр. Түмүккэ дойдуларын алааһыттаах саламааттыы, утэһэлээх үтүө, былыргыты амсайдылар.

Онон Чурапчыбыт хамаандатыгар эстибэт эрчими, күүһү-кыахы, үрдүктэн үрдүк ситиһиилэри баҕарыаҕыҥ!

Ирина БАРАНКЕВИЧ.

Айтар хаартыскаҕа түһэриилэрэ.

ҮРДҮК СИТИҺИИЛЭРИ!

Волейболистарбыт хамаандалара.

Алгыс баһа ыытыллыыта!

Сэргэн күүс эбиилэр.

Сиэр - майгы

ХАС БИИРДИИБИТИТТЭН ТУТУЛУКТААХ

Ханна баҕарар бөх-сыыс бөппуруоһа куруутун сытыытык турар. Ыраас, чэбэр буолуу, дьиҥэр, хас биирдиибититтэн тутулуктаах. Хааман иһэн сиэбит кэмпиэтин суутун ханна быраҕарыттан саҕалаан, бүтүн Чурапчыбыт көстүүтэ хартыына буолан ойууланар.

Кэнники кэмнэ улууспут киинигэр "Хатан" хааччахтаммыт эппиэтинэстээх тэрилтэ (салайаачы В.Д.Сивцев) уопсайдар, чааһынай дьон бөхтөрүнсахтарын хомуйууга, благоустройствоҕа, уопсайынан коммунальнай өнөнү оҥорууга күүстээхтик ылсан, таһаарыылаахтык үлэлээн эрэр. Ол туһунан хаһыаппытыгар хаста да суруллан турар.

Быйыл сайыгыгаттан Чурапчыбыт арҕаа өттүгэр уопсай дьиэҕэ квартира куортамнастыбыт. Петровскай аатынан уулусса оттүттэн биир этээстээх мас уонна Ленин уулуссатын 91-гэр турар икки этээстээх уопсай дьиэлэр икки ардылара теплотрасса кэннинэн бүтүннүү бөххө көмүллүбүтүн көрөн киһи эрэ хараастар. Көннөрү бөҕү ааһан (араас ас, туттар мал суута-хаҕа, ол-бу тобоҕо о.д.а.) убаҕас куһаҕан ууларын кытары таах сиргэ кутан кэбиһэллэр эбит. "Хатаннарга" эрийэн ыйыталаспыппар Владимир Дмитриевич: "Ленин уулуссатын өттүттэн уопсайдары кытары дуогабардаахпыт. Саас ити теплотрасса кэннин барытын ыраастаан, икки этээстээх уопсайдар бөх тоҕор уурналарын урукку туалет аттыгар оҥорбуппут. Оттон Петровскай түөрт квартиралаах уопсайын олохтоохторо биһигини кытары билиҥҥи туругунан дуогабар түһэрсэ иликтэр",- диэн хоруйдаата. Дьиҥэр, биирге үлэлэһэргэ дуогабарга хаһан баҕарар илии баттаһыахха сөп. Сайыны быһа ардах уута-хаара эбиллэн ити бөх төһө эрэ сытыйар-ымыйар..

Улууспут киинэ күнтэн күн тупсан, киэркэйэн иһэриттэн киһи киэн тутта, үөрэ саныыр. Былырыын "Манчаары өөнньууларын" иннинэ хайдах курдук бары биир санаанан өрө көтөҕүллэн туран сибэкки, мас олордуутугар, субуотунньуктарга үлэлээбиппитий?! Чурапчыбыт тута сэргэхсийэ, чэпчии, сырдыы түспүккэ дылы этэ.. Ону баара киһи үлэтин, сыратын-харатын сыаналаабат дьон бааллар эбит. Нэһилиэкпит килбэйэр киинигэр турар болуоссаппытыгар араас тэрээһиннэри ыытарга табыгастаах сцена сөторутааҕыта эрэ тутуллубута. Ааспыт нэдиэлэҕэ ааһан иһэн көрдөххө, аҥар эҥэрин 5-6 хаптаһынын тоҕута тэбиэлээн туура тардыбыттар.

Урукку курдук санаа өттүттэн хомуйа-ньимийэ, ыраастыы, "эйиэнэ-миэнэ" диэбэккэ өрө тарда сылдьар кэм ааспыт ээ, быһыыта. Хамсаатын эрэ харчы, соруннуҥ эрэ солкуобай буолбута быданнаабыт. Ол эрэн, ама, киһи олорор тэлгэһэтэ, түөлбэтэ, оройуона сайдарын, чэчириирин, тыынар салгына ырааһырарын туһугар кыһаллыа суоҕа дуо?

Наталья ПУХОВА.

Суруллубукка эргиллэн

Сөптөөхтүк сыаналаныа диэн эрэнэбин

Алексей Дмитриевич кэргэнинээн.

Бу дьыл муус устар 29 күнүгэр "Саҥа олох" хаһыакка "Кэнсиэхпин баҕарабын" диэн рубрикаҕа биир дойдулаахпыт, медицинскэй наука кандидата С. Евграфов "Чурапчыттан төрүттээх Саха учуонайдара" диэн ыстатыйата бэчээттэммитэ.

Манна Хоптоҕо Диринтиттэн силис тардан тахсыбыт учуонай Алексей Дмитриевич Аммосов олоҕун, үлэтин туһунан суруллар. Ыстатыйаҕа "1993-1999 сылларга Алексей Дмитриевич "Вектор-Бест" САО иһинэн медицинскэй диагностика сириэстибэлэрин оҥорор институту тэрийэр уонна бу институт бастакы дириэктэринэн үлэлиир. Саҥа институкка вируснай инфекциялары диагностикалыыр сириэстибэлэри айар уонна оҥорон таһаарар үлэни ыытар. Бу институт дьоһуннаах ситиһиитинэн аныгы иммуноферментативнай диагностика технологиятын айан таһааран, Россияҕа маассабайдык оҥорон таһаарыы ыытыллыбыта. 1998 сыллаахха А,В,С гепатиттары уонна ВИЧ инфекцияны диагностикалааһын сириэстибэлэрин айан оҥорон, "Наука уонна технология" салаатыгар улахан кылааты киллэрбиттэрин иһин Алексей Дмитриевич салайар 8 киһилээх бөлөҕө РФ Правительствотын бириэмийэтинэн уонна "РФ Государственнай бириэмийэтин лауреата" диэн дипломунан наҕараадаланар диэн этиллэр.

Ыстатыйаны ааҕан баран, биир дойдулаахпынан олус диэн киэн туттан туран, дьоҥҥо-сэргэҕэ бу үлэ суолтатын салгыы сырдатыахпын баҕардым. Бу олус научнай арыйыы уонна технологическай процесс биһиги күннээҕи олохпутугар бигэтик киирэн үлэлии сылдьаллар, наука уонна практика биир ситимнээхтэрин чуолкайдык көрдөрөллөр. Саха сирин баһыйар үгүс лабораториялара "Вектор - Бест" САО бородууксуйатын киэҥник туһаналлар. 2003 сылтан Чурапчы оройуонун киин бальыыһатын клинико - диагностическай лабораториятыгар иммуноферментнай анализтар (ИФА) оҥоһуллар буолбуттара уонна биһиги ыарыһахтарбытыгар күннэтэ туттулла тураллар. Ол курдук гепатиттар маркердара, онкологическай маркердар, кардиомаркердар, гормоннар көрүҥнэрин туруктара быһаарыллаллар, ону тэҥэ араас паразиттары чинчийэр анализтар, венерическэй ыарыылары, половой сылдьыһыынан бэриллэр ыарыылары, элбэх сыстыганнаах ыарыылары быһаарар чинчийиилэр ыытыллаллар. Бу тест систиэмэлэр ыарыһахтары таһынан өссө донордары, хат дьахталлары кэтээн көрүүгэ, медицинскэй, санитарнай хамыыһыйалары ааһарга туттуллаллар.

Кэлин "Вектор -Бест" САО үлэтин өссө кэҥэтэн, бородууксуйата элбээн, кини оҥорон таһаарар набордара туттарга тупсаҕайдарын, хаачыстыбалара аан дойдутааҕы стандартка эппиэттиир үрдүгүн, сыаналара удамырын биһирээн аны ИФА-ны таһынан биохимическай анализтарбыт көрүҥнэрин барытын кэриэтэ кинилэр набордарынан оҥорор буоллубут. Билиҥҥи кэм ирдэбилинэн хас бальыыһаҕа көрдөрө кэлбит киһи ИФА дуу, биохимия дуу аналиһын хайаан да туттара, ол иһин бу научнай арыйыы хас биирдиибитигэр сыһыаннаах.

Манна даҕатан эттэххэ, билигин аҕыйах ахсааннаах лаборатория үлэһиттэрэ төрүүр дьиэҕэ күн сирин саҥа көрбүт кырачааннарган саҕалаан ытык кырдьаҕастарга тиийэ, оройуон ыраах да, чугас да сытар нэһилиэктэрин барытын хабан, аныгы вакутейнер пробиркалары туһанан, омук, Россия анализатордарын көмөтүнэн, доруобуйа харыстабылын модернизациялааһын чэрчитинэн ирдэнэр лабораторнай анализ бары көрүҥүнэн хаачыйа олороллор. 2013 сылга аҥардас "Вектор - Бест" САО тест - систиэмэлэринэн уонна набордарынан 126661 биохимическай анализ 20 көрүҥүн, 34660 иммунологическай анализ 25 көрүҥүн оҥордубут.

Билигин Алексей Дмитриевич тэрийбит, үлэлээбит "Вектор - Бест" САО 1993 сылтан ИФА-диагностиканан, 1995 сылтан клиническэй биохимиянан, кэлин ПЦР-диагностиканан дьарыктанар, 2004 сылтан диагностикалыыр сириэстибэлэри бырайыактааһыҥҥа, кинилэри айан, оҥорон таһаарыыга уонна салгыы кинилэри туттар лабораториялары сервиснэй өҥөнөн хаачыйыыга ISO 9001: 2000 уонна ISO 13485: 2003 диэн Аан дойдутааҕы стандартарга эппиэттиирин туоһулуур сертификаттаах, киэҥ Россияны барытын уонна СНГ дойдуларын хабар 7 филиаллаах, бэлиэр 20 сыл мунньуммут баай уопуттаах, олус кыахтаах тэрилтэ быһыытынан биллэр. "Вектор - Бест" САО үлэһиттэрэ тест - систиэмэлэрин "Доруобуйа" Национальнай бырайыак чэрчитинэн кэлбит уонна да атын, омук анализатордарыгар сөп түбэһэр гына адаптациялаан оҥороллор. Оҥоһуллар анализ хаачыстыбалаах буоларыгар кыһаллан, набордарга күннэтэ туттарга өссө тупсаҕай буолалларын туһугар куруук ыйыталаһа тураллар. Күннээҕи үлэҕэ көрсүллэр быстах моһоллору туоруурбутугар көмөлөһоллор, төлөпүөнүнэн сибээһи тута олороллор, сүбэ - ама биэрэллэр. 1996 сылтан квартал аайы "Новости Вектор - Бест" диэн информационнай бюллетень таһааралларын, саҥаттан саҥа арыйыыларын, үлэлэрин билиһиннэрэ тураллар, Новосибирскайдааҕы Государственнай университеты кытта кыттыһан лабораторнай үлэһиттэр квалификацияларын үрдэтэр цикллары тэрийэллэр.

Онон биир дойдулаахпыт, учуонай, РФ Государственнай бириэмийэтин лауреата Алексей Дмитриевич Аммосов наукаҕа арыйыытын, үлэлээбит үлэтин, саҕалаабыт дьыалатын суолтата хас биирдиибитигэр сөҕүмэр улахан диэн бэлиэтээн тураммын, үлэлии сылдьар республика атын да лабораторияларын үлэһиттэрин, төрөөбүт дойдутун дьонун - сэргэтин ааттарыттан дириҥ махталбын тиэрдэбин, кини үлэлээбит үлэтэ төрөөбүт дойдутугар сөптөөхтүк сыаналаныа диэн эрэнэбин.

Биир дойдулаахтара Алексей Дмитриевиһинэн киэн туттарбытын этэбит уонна кини тэрийбит института өссө да сайда турарыгар, дьиэ кэргэнигэр этэҥҥэ буолууну, кытаанах доруобуйаны баҕарабыт.

Л.М. ГРИГОРЬЕВА,
П.Н. Сокольников аатынан Чурапчы оройуонун киин бальыыһатын клинико - диагностическай лабораториятын сэбиэдиссэйэ.

R

Руслан Федотов

Представитель в республике омского, нижнекамского, волжского шинных заводов.

Представляет в республике комплекс автотракторной, сельскохозяйственной техники и запасных частей - белорусских, российских, украинских, чешских заводов

АКЦИЯ

ТЫА СИРИН ОЛОХТООХТОРУГАР АНААН ИП ФЕДОТОВ Р.Е.
БЭС ЫЙЫН 25 КҮНҮТТЭН ОТ ЫЙЫН 15 КҮНҮГЭР ДИЭРИ
ОТ ТИЭХИНИКЭТИГЭР СЫАНА ТҮhҮҮТҮН БИЛЛЭРЭР

Косилка скоростная КСФ-2,1Б

Косилка роторная КРН-2,1Б

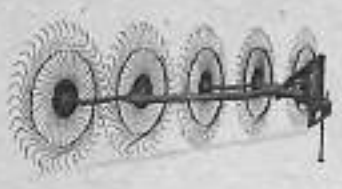

Грабли-ворошилки (Россия, Италия)

Грабли поперечные гидравлические

Пресс-подборщик рулонный ПРФ-145

Пресс-подборщик рулонный ПР-145С

Трактор МТЗ-82.1 Беларусской сборки (завод)	900 000 руб.
Прицеп тракторный 2ПТС-4,5 т.	360 000 руб.
Погрузчик универсальный ПКУ-0,8 (без ковша)	135 000 руб.
Погрузчик быстросъемный ПБМ-800 (без ковша)	145 000 руб.
Ковш V=0.5м3 ПКУ-0,8	19 000 руб.
Ковш V=0.45м3 ПБМ-800	22 000 руб.
Двигатель Д-243-91 (МТЗ-80/82) со стартером	170 000 руб.
Двигатель Д-245.12С-231Д (ЗИЛ-"Бычок") с карт. сцеп.	220 000 руб.
Пресс-подборщик рулонный ПР-145С (рулон до 300 кг)	513 000 руб.
Пресс-подборщик рулонный ПРФ-145 (рулон до 300 кг)	520 000 руб.
Пресс-подборщик рулонный ПРФ-110 (рулон до 200 кг)	500 000 руб.
Пресс-подборщик тюковый ШТ-041 "Tukan" (50 кг)	560 000 руб.
Грабли-ворошилки ГВК-6М (ширина захвата: 6 м)	120 000 руб.
Грабли-ворошилки ГВК-3М (ширина захвата: 3 м)	60 000 руб.
Грабли-ворошилки колесно-пальцевые навесные В-5 Италия	65 000 руб.
Грабли-ворошилки колесно-пальцевые навесные В-4 Италия	60 000 руб.
Грабли-ворошилки колесно-пальцевые прицепные К-8 Италия	190 000 руб.
Грабли колесно-пальцевые ГКП-6,0 (ширина захвата 6 м)	120 000 руб.
Грабли поперечные гидравл складные ГПГ-6С	98 000 руб.
Грабли поперечные гидравл ГПГ-4М (ширина захвата: 4м)	69 000 руб.
Грабли поперечные гидравл ГПГ-2 (ширина захвата: 2м)	40 000 руб.
Грабли конные КГБ-2,3 (ширина захвата: 2м)	49 000 руб.
Косилка скоростная КСФ-2,1Б с гидроцилиндром	42 000 руб.
Косилка скоростная КСФ-2,1Б без гидроцилиндра	35 000 руб.
Косилка скоростная КСФ-2,1К с гидроцилиндром для Т-16	45 000 руб.
Косилка скоростная КБ-2,1Б для китайских мини-тракторов (Россия)	43 000 руб.
Косилка роторная КРН-2,1Б (m=580 кг)	150 000 руб.
Косилка роторная КДН-210 (m=530) Бобруйск АгроМаш	170 000 руб.
Косилка роторная ЖТТ-2,1 "Stige" Ростсельмаш	250 000 руб.

Всегда в наличии:
Запчасти к тракторам Т-150, ДТ-75, МТЗ, ЛТЗ-60, Т-40, Т-25, Т-16.
Шины и камеры, масла моторные, трансмиссионные, гидравлические.
Запчасти к сенокосилкам, граблям, пресс-подборщикам.

Matador

Официальный дилер крупнейших шинных заводов России

ИП Федотов Руслан Еремеевич реализует СЕЛЬХОЗШИНЫ по ценам заводов изготовителей

ЗАДНЯЯ ШИНА с кам.	МТЗ-82	Ф-2А	14 000 руб.
ПЕРЕДНЯЯ ШИНА с кам.	МТЗ-82	Ф-35	6 500 руб.
ЗАДНЯЯ ШИНА с кам.	Т-16, Т-25	В-110	10 000 руб.
ПЕРЕДНЯЯ ШИНА с кам.	Т-16, Т-25	Л-225	2500 руб.
ЗАДНЯЯ ШИНА с кам.	Т-40, МТЗ-52	Я-166	13 500 руб.
ПЕРЕДНЯЯ ШИНА с кам.	Т-40, МТЗ-52	В-105	5 500 руб.
ТРАКТОРНЫЙ ПРИЦЕП с кам.	1ПТС-6/9 тн.	КФ-97	14 000 руб.
ТРАКТОРНЫЙ ПРИЦЕП с кам.	2ПТС-4 тн.	Я-324	5 000 руб.
СЕЛЬХОЗШИНЫ с кам.	ГВК-6,ГПП-6, КДП-4	В-19	1 700 руб.

Так же всегда в наличии:
автошины, камеры на автомобили всех моделей

Работаем по наличному и безналичному расчету
ИП Федотов Р.Е. аккредитирован ОАО "Россельхозбанк"
как официальный поставщик тракторов марки МТЗ
и сельскохозяйственной техники.
Предоставляем кредит по 1 документу через
"Альфа" и "Ренессанс" банки

Наш адрес: Мегино-Кангаласский улус, п. Нижний Бестях, ул. Ленина 23
тел./факс: 8(411-43) 47-050, 47-210, 47-256
сот.: 89681501981
e-mail: ruslanfedotov@mail.ru

Наши филиалы:

г. Якутск ул. 50 лет Советской Армии 17/1
сот.: 89142284051, 89246615180
e-mail: fedotovykt@mail.ru

Амгинский улус, с. Амга
ул. Киренского д. 11
тел./факс: 8(411-42) 42-842
сот.: 89241614113
e-mail: ruslanfedotovamga@mail.ru

Чурапчинский улус, с. Чурапча
ул. Мещерякова, 18-А
тел.: 8(411-51) 41-384

Верхневилюйский улус
с. Верхневилюйск,
ул. Советская 13
тел.: 8(411-33) 42-588

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

*Күндүтүк саныыр тапталлаах ийэбитин, Хатылы нэһилиэгин олохтооҕун **Татьяна Николаевна ЕФРЕМОВАНЫ** үйэ аҥардаах үбүлүөйгүнэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит!*

Ийэ, кэргэн быһыытынан кыһамньыгын, сылаас сыһыаҥҥын, истиҥ таптал гын астына бэлиэтиибит. Доҕотторгор, аймах-билэ дьоҥҥор үтүөнү-кэрэни баҕарарҕын, барыбытыгар сүбэ-ама биэрэн, мэлдьи эрэнэр эркиммит буоларгын үрдүктүк сыаналыыбыт. Баҕарабыт чэгиэн доруобуйаны, дьоллоох, нус-хас олоҕу. Сыралаах үлэҥ, олоххо тапталыҥ биһиэхэ холобур буолар.

Эҕэрдэни кытта кэргэниҥ Николай, оҕолоруҥ Коля, Матя, кутуөтуҥ Александр.

БИЛЛЭРИИЛЭР / ОБЪЯВЛЕНИЯ

Продается Волга-десятка, ХТС, за 65 тыс.руб. Торг уместен. **Тел.: 8-914-101-33-32.**

***

«Тура» бааһынай хаһаайыстыба ынахтарыгар ыанньыксыкка наадыйар. **Тел.: 8-914-263-93-52.**

Убаастабыллаах улууспут олохтоохторо, ыалдьыттар!

Чурапчытааҕы А.А.Саввин аатынан этнографическай музей нэһилиэк килбэйэр кинигэр (Курашов аатынан уул.,7) үлэтин саҕалаата. Онон бар дьоммутун кэлэн көрөргүтүгэр-истэргитигэр ыҥырабыт!

Киирии билиэт сыаната: улахан дьоҥҥо-50 солк., оҕолорго-30 солк.

Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, тыыл, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Хотугу көһөрүүлүү кыттыылааҕа, РСФСР үөрэҕириитин туйгуна

СИДОРОВА Варвара Романовна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан биллэр дьонугар, аймахтарыгар курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Балтылара Мария Пантелеймоновна, Дария Васильевна, кинилэр оҕолоро.

Күтүрүйэнньэрин тиэрдэллэр:

– Сидорова Варвара Романовна олохтон туораабытынан балтыларыгар, кинилэр оҕолоругар, бииргэ үлэлээбит үөлээннээхтэригэр, чугас аймахтарыгар үөрэх управлениета, үөрэх үлэһиттэрин профсоюһун кэмитиэтэ, Педагогическай үлэ бэтэрээннэрин сэбиэтэ.

– Күндү эдьиийдэрэ Сидорова Варвара Романовна олохтон туораабытынан балтыларыгар Мария Пантелеймоновнаҕа, үлэһиттэригэр Дария Васильевнаҕа, кини оҕотугар, сиэнигэр ЧРОСИО профкома, коллектива.

– Иитээччилэрэ Сидорова Варвара Романовна олохтон туораабытынан балтыларыгар Мария Пантелеймоновнаҕа, Дария Васильевнаҕа, сиэн бырааттарыгар, балтыларыгар, аймахтарыгар 80-с выпуск, кылаас салайааччылара Г.А.Кривошапкина, Л.М.Винокурова, иитээччи С.С.Морфунов.

– Тапталлаах иитээччилэрэ Сидорова Варвара Романовна олохтон туораабытынан балтыларыгар Мария Пантелеймоновнаҕа, Дария Васильевнаҕа, кинилэр оҕолоругар интэринээт-оскуола 75-с выпуһа.

– РФ үөрэҕириитин туйгуна, интэринээт-оскуола иитээччилэрин үтүө холуонкалар иһэллээр ийэлэрэ, амарах ааттаҕаллара Сидорова Варвара Романовна олохтон туораабытынан балтыларыгар М.П. Сидороваҕа, А.В.Болниицкаяҕа, Д.В.Барабанскаяҕа, А.В.Барбасынаҕа дьиэ кэргэттэригэр, чугас аймахтарыгар, доҕотторугар бииргэ үлэлээбит тэрээһиннэрэ И.М.Павлов, А.С.Коркина, Н.Н.Соловьева, П.М.Старостина, С.Г.Старостин дьиэ кэргэттэрэ.

Тапталлаах кэргэнэ, ийэлэрэ

ИВАНОВА Татьяна Егоровна

олохтон туораабытынан бииргэ үөрэммит табаарыстарыгар Иванов Наум Алексеевичка, кини оҕолоругар дириҥ күтүрүйэммитин тиэрдэбит.

Хатылы орто оскуолатын 1981 сыллаахха бүтэрбит бииргэ үөрэммит оҕолоро.

Психолог мунньуга

ОҔОНУ КЫРЫКТААХ СЫҺЫАНТАН КӨМҮСКЭҺИЭҔИҤ!

Оҕо төрөппүт өттүгэр кырыктаах сыһыаны көрсүүтүн туһунан аҕыйах сыллааҕыта бүтүннүү аһаҕастык кэпсэтиллэр буолла. Статистика көрдөрөрүнэн, Россияҕа 2 мөлүйүөн кэриҥэ 14 сааһын туола илик оҕо төрөппүттэриттэн кырбанар. Олортон 10 бырыһыана өлүү түмүктээх, 2 тыһыынча кэриҥэ оҕо бэйэлэригэр тиийиммиттэрэ биллэр, 50 тыһыынча кэриҥэ оҕо дьиэлэриттэн тахсан барбыттар.

Оҕо үйүлҕатынан да үчүгэйи сатаабат, ис санаатын сатаан эппэт. Онуоха кини кыбыстара, куттанара, бэйэтин буруйдааҕынан да ааҕынара төрүөт буолар. Оҕо үксэ сокуону өттүнэн көмүскэллээҕин туһунан өйдөбүлэ да суох. Ол иһин биһиги инниибититэр, оҕону кытта үлэлиир специалистартан саҕалаан общественноска тиийэ, оҕо быраабын билии, кинини көмүскүүр соруктурар. Оҕо төрөппүттэриттэн кырбанарын, дьиэ кэргэнигэр айдаарсалларын, аһыыр аһа суохтарын ыалллары олорор дьон үчүгэйдик биллэр эрээриләр, кинилэр олохторугар орооспот туһуттан билбэтэххэ көрбөтөҕө буолаллара быһылаан кэмигэр быһаарыллыахтарын атахтыыр. Тастан көрдөххө, толору дьиэлээх-уоттаах, үчүгэй олохтоох ыалга оҕо кырбанар түбэлтэлэрэ эмиэ баалар. Сыыппаралар көрдөрөллөрүнэн, оҕо 77 бырыһыана бэйэлээх бэйэтин, чугас дьонуттан атаҕастанар. Оҕону кырыктаах сыһыан кини доруобуйатыгар эрэ буолбакка, үйүлҕатыгар, личность быһыытынан улаатарыгар улахан кэһиллиини таһаарар. Атаҕастабылы билбит оҕолор сатаан үлэлээбэттэр, киһилии ыал буолбаттар, үчүгэй төрөппүт буолар кыахтара мөлтүүр, онно эбии тулалыыр дьоннго бэйэлэрэ кырыктаах сыһыаны иитиэхтиэхтэрин, ону буолуохтааҕын курдук ылына үөрэниэхтэрин сөп.

<u>Специалистар оҕоҕо кырыктаах сыһыаны 4 көрүҥҥэ араараллар:</u>

1. Эт-хаан өттүнэн этиини оҥоруу (Физическое насилие).

Оҕо кырбаммытын этин-сиинин көрөн тута сэрэйиэххэ сөп. Ол курдук, кур суола, табаҕынан сиэтии, тарбахтааҕыны, хамсаабыт эбэтэр түспүт тиис, уос хайа барыыта, уҥуох алдьаныыта, иһин тутта сылдьара - оҕо кырбаммытын бирикиминэлэрэ. Оҕо маннык түгэнигэр улахан киһиэхэ чугаһаабат, өһөспөт, барытыгар түргэнник сөбүлэһэр буолар, эчэйиитин бириччинэтин кистиир, ытыыр, соҕотоҕун сылдьарын ордорор. Сорох түгэҥҥэ кыыһга кырыктаахтык сыһыаннаһыан, дьиэтиттэн барыан, бэйэтигэр да тиийиниэн сөп.

2. Сексуальнай өттүнэн этиини оҥоруу (Сексуальное насилие).

Оҕо түөһүн уонна атаҕын дьэкинэн дьукуруйууу суола баар буолуон сөп. Маннык атаҕастабылга түбэспит оҕо ыйааһына түһүөн эбэтэр, тэтэрүүтүн, тахсыан сөп. Кыра оҕолор түүн утуйалларыттан куттанар буолаллар, аһара ньиэрбинэй буолуохтарын, бэйэлэрин саастарыгар сөп түбэспэт сонньууларынан үлүһүйүөхтэрин сөп. Обургу оҕо үөрэҕин көрдөрүүтэ мөлтөөбүтүгүттэн, оҕолору кытта алтыспакка соҕотоҕун сылдьар буолбутуттан сэрэйиэххэ сөп. Маннык саастаах оҕолор бэйэлэрин намыһахтык сананыахтарын, онтон сылтаан дьиэлэриттэн тахсан баран араас итэҕэллээх секталарга киириэхтэрин, наркотигы, арыгыны эккирэтиэхтэрин сөп.

3. Үйүлҕаны баттааһын (Психологическое насилие).

Манна оҕону аһаҕастык абааһы көрүү, кирииппэлээһин, сааныы, быдьар тылынан үөҕүү, атаҕастааһын, личность быһыытынан түһэрии киирэллэр.

Улахан киһи оҕону алҕыннааһына, эппиэттэн куттуутуга, оҕо сөбүлүүр киһитин күлүү гыныыта эмиэ киирэллэр. Маннык сыһыаны билэн сылдьар оҕо бэйэтин саастыылаахтарыттан өй өттүнэн хаалыан сөп. Энурез, нервнэй тик, депрессия, уойуу, ырыы, ис ыарыыта, тирии баһыырыытын курдук симптомнар көстүөхтэрин сөп. Оҕо утуйбат, бэйэлэрин саастыылаахтарын кытта тапсыбат буолар, соҕотоҕун сылдьара, кыһыһырара, абарара эбэтэр бэрт буола сатааһына элбиир. Бэйэтин намыһахтык сананыан сөп.

4. Өй-санаа өттүнэн баттааһын (Моральная жестокость).

Оҕо көрүүтэ, кини доруобуйатыгар кыһамньы төрөппүт өттүттэн көмүскэл уонна иэрдэбил суоҕа бу көрүҥҥэ киирэллэр. Маннык оҕолор үксүн бэйэлэрин саастыылаахтарыттан өй, эт-хаан өттүнэн хаалаллар, ыйааһыннара түһэр, аччыктааһыттан уорар буолаллар, болҕомто эрэйэллэр, үөрэхтэрин көрдөрүүтэ түһэр. Быстыһара эмиэ маннык бириччинэттэн буолуон сөп. Маннык оҕолор кыраттан да кыыһыраллар, ньиэрбинэйдииллэр, үөрэххэ да, сонньууга да чорбойботтор.

Билиҥҥи оҕону иитиигэ араас төгүрүк остуоллар, ток-шоулар, конференциялар ыытыллаллар. Маннык тэрээһиннэргэ төрөппүттэр бэйэлэрэ интэриэстэринэн сылдьыахтарын наада. Хас биирдии оҕо үчүгэй, чол туруктаах, обществоҕа туһалаах киһи буоларыгар, бастатан туран, төрөппүт оруола улахан. Онуоха оҕобутун кытта истиҥ сыһыаны ситиһэргэ үлэлиэхтээхпит наада.

Маннык боростуой сүбэлэр оҕону кытта истиҥ сыһыаны ситиһэргэ туһалыахтарын практика бигэргэтэр:

1. Оҕо ханнык тыыннааһыннаах түгэнигэр түбэһиэн сөбүн уонна онтон хайдах тахсарын быһаарыҥ.

2. Туох эмит буолар түгэнигэр аан бастаан эһиэхэ эрийиэхтээҕин тоһоҕолооҥ этиҥ.

3. Оҕону кыра сааһыттан бэйэтин кыһалҕатын, ситиһиитин эрэ буолбакка, туох долгутарын, туохтан мунаахсыйарын, куттанарын кэпсиир үөрэҕин ситиһиҥ.

4. Куттаммыт түгэннэрин күлүү гымакка ырытан көрүҥ. Болҕомтолоох буолуҥ. Оҕо ханнык туруктаах сылдьарын кэтээҥ.

5. Кыра эрдэҕиттэн бэйэтин дьыалатыгар эппиэтинэстээх буоларын ситиһиҥ. "Арай маннык буоллун? Оччоҕо?" диэн ыйытыыга хоруйдуурун курдук түгэннэрдэ биэриҥ.

6. Оҕо эт-хаан өттүнэн мөлтөх буоллаҕына, спортивнай секцияларга сырытыннарыҥ, ситиһиитин интэриэһиргээҥ. Саарбахтыыр киһигитин бэйэҕит айгэҕитигэр чугаһатымаҥ.

7. Эт-хаан өттүнэн сайдыытыгар өйдөтүү үлэтин ыытыҥ. Ыйытыктарыгар алҕына суох кэннэтүк хоруйдааҥ.

8. Оҕону аһара мөҕүмэҥ. Мөҕүллэр оҕо бэйэтигэр эрэлэ суох буола улаатар.

9. Ханнык да түгэҥҥэ кини таһыгар эһиги баарыгытын, эһиэхэ эрэнэн сөбүн итэҕэтиҥ. Оччоҕо оҕо эһиэхэ аһыллыа.

10. Ийэ оҕотун 1 сааһын туола илигинэ хааллараан барартан (үөрэх, үлэ, кыһалҕаттан да буоллун) туттуналара наадалаах.

Туяра Юрьевна ФИЛИППОВА,
үөрэх управлениетын психолога.

Прогноз погоды с 8 июля по 13 июля

	вторник 8 июля				среда 9 июля				четверг 10 июля				пятница 11 июля				суббота 12 июля				вс 13 июля	
Местное время	04	10	16	22	04	10	16	22	04	10	16	22	04	10	16	22	04	10	16	22	04	10
Облачность %																						
Осадки мм																						
Температура °C	+14	+13	+16	+16	+12	+17	+22	+18	+13	+20	+25	+20	+14	+22	+24	+20	+16	+19	+24	+20	+15	+21
Давление мм	736	736	736	738	739	740	738	740	740	741	740	741	741	743	742	743	744	745	742	742	742	741
Влажность %	90	100	91	91	96	86	56	76	92	72	51	80	91	70	50	76	86	69	54	69	82	67
Ветер м/с	2 Ю-В	2 Ю-В	1 В	1 З	1 Ю-З	1 З	4 С-З	3 С-З	2 С-З	1 С-З	3 С-В	0 ШТЛ	1 С-З	1 С-В	1 В	1 Ю	2 Ю-В	3 Ю	1 Ю	2 Ю-З	2 З	3 З
Солнце восход / заход	03:38 22:51				03:40 22:50				03:42 22:48				03:44 22:46				03:46 22:44				03:48 22:42	
Луна восход / заход	17:24 00:53				18:42 01:17				19:52 01:53				20:50 02:46				21:34 03:54				22:05 05:19	
фаза																						

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Эппиэттиир секретарь, суруйар отдела – Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела – А.М. СЛЕПЦОВ.
Корреспондент – Н.Н. ПУХОВА.
Корректор – В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик – Л.К. ПОПОВА.
Бэчээттээччи – Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараачылар: СР Правительствота, Чурапчы улуууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениетыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №14-0238.

Саҥа олох

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакааһ № 101 (10920) Тираж 1320. Хаһыат сыаната: 10 солк.

Автор суруйар этиитэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбэһэр буолбатах. Суруйуу ыйыытар чахчылар кырдьыктаахтарыгар эппиэтинэһин автор түһэриэх тустаах.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16.00 ч. Бэчээккэ бэриллиннэ: 16.00 ч. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 07.07.2014 с. офсетка бэчээттэннэ.
Аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекса: 54907. Хаһыат нэдиэлэҕэ үстэ: оптуорунньукка, чэппиэргэ уонна субуотаҕа тахсар.